

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

VN/31893/2022

Lausunto 29.10.2022

Kuuleminen 30.10.2022

Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan lausunto eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle valtioneuvoston tasa-arvopoliittisesta selonteosta, VNS 5/2022 vp

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta (Tane) kiittää mahdollisuudesta lausua eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle valtioneuvoston tasa-arvopoliittisesta selonteosta.

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyötä tulee edistää pitkäjänteisesti ja sen riittävästä resurssoinnista on huolehdittava. **Tane pitää erittäin tärkeänä sitä, että Suomella on tasa-arvoselonteko ja pitkän aikavälin strateginen näkemys tasa-arvopolitiikan tavoitteista.**

Tane painottaa, että tasa-arvon edistymistä tulee myös seurata ja tasa-arvopolitiikassa on kyettävä huomioimaan esimerkiksi muuttuvat toimintaedellytykset. Tane kiittää nyt käsiteltävissä olevaa selontekoa sen kattavuudesta sekä sukupuolen moninaisuuden ja intersektionaalisuuden huomioivasta lähestymistavasta. On tärkeää, että selonteossa on tarkasteltu niin naisten kuin miesten kannalta keskeisiä tasa-arvo-ongelmia, käsitelty sukupuolivähemmistöihin liittyviä tasa-arvopoliittisia kysymyksiä ja tuotu esiin niin sukupuolten sisällä vallitsevat keskinäiset erot kuin erojen risteävyydet, jotka voivat esimerkiksi johtaa moniperusteiseen syrjintään.

Koska selonteossa painottuu tavoitteet toimenpiteiden sijaan, on erittäin tärkeää, että tulevat hallitukset tuntevat selonteon ja kykenevät omissa ohjelmissaan, kuten hallitus- ja tasa-arvo-ohjelmissaan, luomaan **konkreettiset toimenpiteet** tavoitteiden edistämiseksi. Tiedonkulku selonteon sisällöistä on syytä varmistaa kunkin hallituskauden alussa ja sen aikana.

Tane lausuu läpileikkaavasti selontekoon liittyen nostaen erityisesti esiin kasvatukseen ja koulutukseen, työelämään, sukupuolistuneeseen väkivaltaan, sosiaaliturvauudistukseen ja tasa-arvotyön rakenteisiin liittyviä kysymyksiä.

Kasvatus ja koulutus

Selonteossa tuodaan esiin kasvatuksen ja koulutuksen suhde tasa-arvon edistymiseen. Kuten tekstissä todetaan, viranomaisten ja koulutuksen järjestäjien on huolehdittava siitä, että sukupuolesta riippumatta kaikilla on tasa-arvoiset mahdollisuudet koulutukseen ja että opetus, tutkimus ja oppiaineistot tukevat sukupuolten tasa-arvoa.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta on pitkään painottanut **varhaiskasvatuksessa ja koulutuksen parissa tehtävän tasa-arvotyön merkitystä** lasten ja nuorten sekä sen myötä koko yhteiskunnan hyvinvointiin. On erittäin tärkeää löytää mahdollisimman tehokkaat keinot, joilla vakiinnuttaa sukupuolitietoinen opetus ja kasvatus päiväkodeihin ja kouluihin.

Esimerkiksi varhaiskasvatuksen ammattilaisten tasa-arvo-osaaminen on tällä hetkellä varsin kirjavaa, mikä johtuu muun muassa henkilöstön keskenään erilaisista koulutustaustoista.¹ Tällä hallituskaudella hyväksytty toiminnallisen tasa-arvosuunnitteluvuorokauden ulottaminen varhaiskasvatukseen on tärkeä askel eteenpäin. Tane kuitenkin painottaa toimeenpanon merkitystä ja korostaa niin riittäviä resursseja kuin osaamisen lisäämisen tarvetta.

Sisällyttämällä varhaiskasvatuksen ammattilaisten peruskoulutukseen ja täydennyskoulutuksiin **pakollisia sukupuolten tasa-arvoa käsitteleviä kursseja** voidaan erityisesti varmistaa se, että kasvatuksen alan ammattilaisten tasa-arvoa edistävä ja sukupuolisensitiivisyyttä tukeva osaaminen vahvistuu. Vastaavasti tulee toimia opettajakoulutusten kanssa. Tasa-arvovaltuutetun keräämien tietojen mukaan korkeakoulujen opettajankoulutuksen opetussuunnitelmissa oltaisiinkin vahvistamassa tasa-arvon edistämiseen liittyviä kysymyksiä.² Tätä kehitystä tulee seurata ja uudistukseen kannustaa voimallisesti. On myös tärkeää, että muiden yhteiskunnallisten uudistusten, kuten **oppivelvollisuuden pidentämisen**, sukupuolivaikutuksia seurataan.

Tane pitää tärkeänä, että:

- Vakiinnutetaan sukupuolitietoinen opetus muun muassa sisällyttämällä varhaiskasvattajien ja opettajien peruskoulutukseen sekä täydennyskoulutuksiin pakollisia sukupuolten tasa-arvoa käsitteleviä kursseja.
- Käynnistetään VN-TEAS-hanke selvittämään varhaiskasvatuksen ammattilaisten ja opettajien perus- ja täydennyskoulutusten tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussisältöjen riittävyyttä. Selvityksen pohjalta laaditaan oppilaitosten

¹ K 1/2022 VP, s. 103

² K 1/2022 VP, s. 113

kanssa suunnitelma edellä mainittujen sisältöjen riittävästä turvaamisesta koulutuksissa.

- Huolehditaan varhaiskasvatuksen tasa-arvosuunnitteluvuorokauden toimeenpanosta muun muassa vahvistamalla henkilöstön tasa-arvo-osaamista lisäkoulutuksin.
- Seurataan oppivelvollisuuden pidentämisen sukupuolittuneita vaikutuksia.
- Kavennetaan sukupuolten välisiä oppimiseroja nykyistä tehokkaammin keinoin.

Työelämän tasa-arvo

Palkkatasa-arvo ja palkka-avoimuus

Sukupuolen mukaan eriytyneet työmarkkinat ja rakenteellinen palkkaeriarvoisuus ovat suomalaisen yhteiskunnan keskeisiä ongelmia. Nämä vaikuttavat palkkatasojen lisäksi muun muassa perhevapaiden jakautumiseen ja eläkkeisiin. **Palkkatasa-arvoa on edistettävä, jotta samasta ja samanarvoisesta työstä maksetaan samaa palkkaa sukupuolesta riippumatta.**

Lainsäädäntöön on kirjattu työelämän syrjintäkieltoja. Kuten selonteossa todetaan, edellyttää syrjintäkieltojen täytäntöönpano myös tehokkaita oikeussuojakeinoja: ”Esimerkiksi palkkasyrjintää epäilevällä on monenlaisia esteitä nostaa mahdollista syrjintää esille, jotka liittyvät muun muassa tiedonsaantioikeuksiin palkoista. Tietojen saannin ja prosessin moniportaisuus voi nostaa syrjintää epäilevän kynnystä aloittaa selvitysprosessia.”

Palkka-avoimuuteen liittyy huolia, jotka kytkeytyvät erityisesti yksityisyydensuojaan sekä työyhteisöjen toimivuuteen. On syytä arvioida, vastaavatko nämä mielikuvat todellisuutta, jotta mahdolliset virheelliset oletukset eivät hidasta tiedonsaantioikeuksien parantamista ja tätä kautta myös syrjinnän ehkäisyn edistämistä. Onkin tärkeää, että **työtä palkka-avoimuuden edistämiseksi jatketaan** ja tietoa uudistuksen vaikutuksista on tarjolla.

Palkkatasa-arvon edistymisen kannalta keskeistä on myös se, että **isien vanhempainvapaiden käyttö** todella lisääntyy perhevapaauudistuksen toimeenpanon seurauksena.

Täne esittää muun muassa:

- Jatketaan työtä palkka-avoimuuden edistämiseksi huomioiden vireillä oleva EU:n komission ehdotus palkka-avoimuusdirektiiviksi.

- Jatketaan kolmikantaista suunnitelmallista ja tavoitteellista yhteistyötä samapalkkaisuuden edistämiseksi, toimintaympäristön muutos huomioiden.
- Seurataan perhevapaauudistuksen vaikutuksia isien vapaiden käyttöön ja äitien työmarkkina-asemaan.
- Tuetaan naisten urakehitystä ja varmistetaan työn vaativuuden arvioinnin syrjimättömyys samanarvoisissa työtehtävissä.

Raskaussyrjintä

Tasa-arvolaki kieltää työntekijän syrjinnän raskauden tai perhevapaiden perusteella. Tasa-arvoselonteossa kuitenkin todetaan, että raskauteen ja vanhemmuuteen, kuten perhevapaiden käyttämiseen, liittyvä syrjintä on edelleen merkittävä tasa-arvo-ongelma Suomessa. Tasa-arvovaltuutettu on esittänyt, että raskaus- ja perhevapaasyrjinnän ehkäiseminen otetaan tasa-arvopolitiikan painopisteeksi ja ryhdytään tehokkaisiin toimenpiteisiin syrjinnän lopettamiseksi. Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on mietinnössään tasa-arvovaltuutetun kertomuksesta yhtynyt valtuutetun esitykseen (TyVM 8/2022 vp K 1/2022 vp). Huomion arvoista on selonteossakin todettu, että tasa-arvolakiin perustuvia riitoja viedään tuomioistuimeen varsin vähän. **Tane kannatta selonteon ehdotusta siitä, että tulisi arvioida, kuinka raskaussyrjintäsuojaa voisi nykyisestään vahvistaa.**

Työelämän murrokset

Työelämän murrosten osalta Tane muistuttaa tarpeesta samalla edistää sukupuolten tasa-arvoa läpileikkaavasti. **Digitaalisten innovaatioiden mutta myös vihreän siirtymän ja kestävän kehityksen tuomien muutosten sukupuolittuneiden vaikutusten ennakointi** on erityisen tärkeää suomalaisen työelämän sukupuolittuneisuudesta johtuen. Katoavien tai merkittävästi muuttuvien alojen osalta voitaisiin näin etupainotteisesti pohtia mahdollisuuksia esimerkiksi uudelleen kouluttautumiselle. Kuten selonteossa myös tuodaan selkeästi ilmi, ovat monet työelämään liittyvät kysymykset usein sukupuolen lisäksi yhteydessä ikään tai maahanmuuttotaustaan. Esimerkiksi korkeasti koulutettujen maahan muuttaneiden naisten voi olla vaikeampaa päästä koulutustaan vastaaviin töihin Suomessa. Lisääntyneen alustatyön osalta Tane puolestaan esittää selvitystä sen sukupuolittuneista vaikutuksista Suomessa huomioiden risteävät erot.

Sosiaaliturvauudistus

Kuluvan hallituskauden aikana Tanen asettama työryhmä on tavannut sosiaaliturvauudistusta edistävän komitean puheenjohtajaa, vastaavaa ministeriä sekä komitean jaostojen ja työryhmien puheenjohtajia. Tane on näissä lukuisissa tapaamisissa nostanut esiin sukupuolinäkökulman tärkeyttä sosiaaliturvaa uudistettaessa.

Monien etuuksien käyttö on sukupuolittunutta ja niin sosiaaliturvauudistuksella kuin kaikilla muilla **taloudellisilla uudistuksilla ja toimenpiteillä voi olla merkittäviä vaikutuksia sukupuolten tasa-arvoon**. Kuten selonteossakin todetaan, ovat universaali ja yksilöllinen sosiaaliturva sekä erillisverojärjestelmä välttämättömiä sukupuolten taloudellisen tasa-arvon kannalta.

Tane korostaa, että sosiaaliturvauudistuksella tulee aktiivisesti ja tietoisesti edistää sukupuolten tasa-arvoa. Tämä edellyttää sitä, että nykyiset sukupuolittuneet kysymykset ja haasteet on huomioitu mutta myös riittävää tasa-arvoasiantuntijoiden kuulemista. Tane esittää, että:

- Sosiaaliturvauudistus toteutetaan ihmis- ja ilmiölähtöisesti, jotta erilaisten etuuksien tosiasiallisia yhteisvaikutuksia voidaan ymmärtää läpileikkaavasti. Sukupuolivaikutukset arvioidaan ja niiden tulokset huomioidaan uudistuksen kaikissa vaiheissa.
- Sosiaaliturvan yksilö- ja ruokakuntakohtaisuuden tarkastelussa arvioidaan vaihtoehtojen sukupuolittuneet vaikutukset.
- Perheiden sosiaaliturvaa ja asumistukea uudistettaessa vahvistetaan eroperheiden asemaa ja vuoroasumisen mahdollisuuksia. Vuoroasuvien lasten molempiin koteihin säädetään yhtäläinen asumistuki niin, että molempaa kotia kohdellaan tasa-arvoisesti ja yhdenvertaisesti, huolehtien, ettei kummankaan vanhemman sosiaaliturvaa heikennetä nykyisestä.

Sukupuolistunut väkivalta

Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta ovat vakavia ongelmia Suomessa. Tanen tavoitteena on, että väkivallan vastaista työtä edistetään **suunnitelmallisesti luomalla pysyviä rakenteita esimerkiksi sukupuolistuneen väkivallan ja ihmiskaupan uhrien tukemiseksi**. Väkivallan tekijöiden tukipalveluja tulee lisätä ja digitaalisen väkivallan vastaista työtä tehostaa.

Useat tutkimukset ja selvitykset osoittavat, että naisten ja miesten väkivaltakokemukset eroavat tapahtumapaikan ja tekijän suhteen.³ Väkivalta onkin tärkeä tunnistaa sukupuolistuneena ilmiönä, kuten selonteossa tehdään. Vallitsevat rakenteet ja käsitykset ylläpitävät väkivaltakulttuuria ja voivat hankaloittaa avun piiriin pääsemistä.

Täne pitää hyvänä sitä, että selonteossa huomioidaan **haavoittuvassa asemassa ja erityisen suojelun tarpeessa** olevat ryhmät, jotka voivat olla erityisen alttiita väkivallalle tai joiden mahdollisuudet avunsaantiin ovat poikkeuksellisen heikot esimerkiksi vallitsevien rakenteiden tai väkivallan tunnistamisen tai osaamisen puutteen vuoksi. Esimerkiksi ihmiskaupan vastaista työtä tuleekin jatkaa ja tehostaa muun muassa **vakiinnuttamalla poliisin valtakunnallisen ihmiskauppatutkintaryhmän erillisrahoitus** ja varaamalla budjettikehyksessä korvamerkittyä rahoitusta ihmiskaupan uhrien turvalliseen ja tuettuun majoitukseen. Myös sateenkaari-ihmisiin liittyvät sukupuolistuneen väkivallan kysymykset voivat edellyttää erityisosaamista ammattilaisilta.

Tänen esittää muun muassa:

- Varataan budjettikehyksessä resurssit väkivallan tekijöiden ja uhrien palveluihin, ml. turvakodit, avopalvelut ja seksuaalirikosten uhrien tukikeskukset.
- Lisätään tietoisuutta myös miehiin kohdistuvasta sukupuolistuneesta väkivallasta ja heidän mahdollisuudestaan käyttää turvakotien palveluita.
- Luovutaan lähisuhdeväkivallan sovittelusta.
- Toimeenpannaan seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistus kouluttamalla poliisit, syyttäjät, tuomarit ja muut lakia toimeenpanevat tahot uuden lain sisällöstä.
- Ehkäistään digitaalista väkivaltaa, vihapuhetta ja maalittamista muun muassa varmistamalla matalan kynnyksen tukipalveluiden jatkuminen ja lisäämällä poliisin ja syyttäjän ymmärrystä sukupuolistuneen väkivallan digitaalisesta ulottuvuudesta.

Rakenteet kuntoon

Tasa-arvon edistäminen edellyttää toimivia rakenteita, riittäviä resursseja ja vankkaa osaamista. Tästä huolimatta sukupuolinäkökulma ja sukupuolivaikutusten arviointi (suvaus)

³ THL <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/tasa-arvon-tila/vakivalta-ja-hairinta/sukupuolistuneen-vakivallan-yleisyys> (päivitetty 12.8.2022)

eivät toistaiseksi ole juurtuneet esimerkiksi osaksi säädösvalmistelua. Kehityssuunta on viime vuosina ollut huolestuttava. Sen sijaan, että yhä useampi lainsäädäntö- ja uudistushanke kävisi läpi laadukkaan sukupuolivaikutusten arvioinnin, ovat nämä arvoinnit vähentyneet viime vuosina. Koronapandemian aiheuttama kriisitilanne ei yksin selitä vähentyneiden suvausten määrää, sillä vähentymistä on ollut havaittavissa tasa-arvoselonteon mukaan jo vuodesta 2017 lähtien.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta ilmaisee huolensa sukupuolinäkökulman ja sukupuolivaikutusten arvioinnin tasosta. Ongelma johtunee sekä rakenteiden heikkoudesta että tasa-arvo-osaamisen riittämättömyydestä. **Sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen** eteen tehtyä työtä tulee jatkaa ja parantaa, ja sukupuolivaikutusten arviointia mm. lainsäädäntöhankkeissa tulee kehittää ja tehostaa. On tärkeää, ettei sukupuolinäkökulma ole yksittäisten virkahenkilöiden vastuulla vaan tiivis osa käytäntöjä ja prosesseja. Vastaavasti tulee kehittää sukupuolitietoista budjetointia.

Tane kannattaa sitä, että sukupuolten tasa-arvo tavoitteena asetetaan **yhdeksi kansalliseksi prioriteetiksi**, joka läpileikkaa eri politiikka-alueet, yhteiskunnalliset uudistukset sekä säädösvalmistelun ja muut avainprosessit. Tane kuitenkin painottaa, että tämä myös edellyttää riittävää resursointia ja tietopohjaa. **Laadukas tutkimus on keskeisen osa onnistunutta tasa-arvopolitiikkaa ja sukupuolen- ja tasa-arvon tutkimuksen tulevaisuus tuleekin turvata.**

Selonteossa todetaan myös, että tasa-arvolakia valvovan tasa-arvovaltuutetun resurssien riittämättömyys näkyy erityisesti tasa-arvolaisissa säädettyjen tasa-arvosuunnitteluvelvoitteiden valvonnan vähäisyytenä. On lisäksi huomioitava, että tasa-arvolain uudistus koskien tasa-arvosuunnitteluvelvoitteen laajentamista varhaiskasvatukseen laajentaa tasa-arvovaltuutetun valvonta- ja neuvonantotehtäviä koskemaan myös varhaiskasvatusta. Pelkästään tämän on arvioitu lisäävän tasa-arvovaltuutetun toimiston resurssien tarvetta 0,5 henkilötyövuodella. Tane onkin esittänyt, että vuoden 2023 talousarviossa lisätään tasa-arvovaltuutetun resursseja 1 ½ henkilötyövuoden verran ja lisäksi 60 000 euroa toimintamäärärahoihin.

Lisäksi Tane nostaa esiin tasa-arvoasiain neuvottelukunnan merkittävän työn edistää sukupuolten tasa-arvoa laajan päätöksentekijöiden, viranhaltijoiden, tutkijoiden ja kansalaisjärjestöjen verkoston tuella.

Tanen tehtävä tasa-arvon seuraamiseksi ja edistämiseksi yhteiskunnassa edellyttää tasa-arvotyön laajojen teemojen asiaosaamisen lisäksi vahvaa viestintäosaamista. Viestinnällä on merkittävä rooli Tanen työssä, sillä neuvottelukunnan tehtävänä on tavoittaa poikkeuksellisen moninainen toimijoiden verkosto tasa-arvon edistämiseksi.

Itsenäisenä toimielimenä Tanen edellytetään tuottavan viestintänsä itsenäisesti. Neuvottelukunnalle ei kuitenkaan ole osoitettu viestintään painottuvaa virkaa.

Tane esittääkin neuvottelukunnan resurssien lisäämistä 1 henkilötyövuoden verran viestintäasiantuntijan viran perustamiseksi tasa-arvoasiain neuvottelukunnan sihteeristöön.

Jirka Hakala

Puheenjohtaja

Hannele Varsa

Pääsihteeri